

DĚJINY HUDBY IV.

HUDBA A POLITIKA

PhDr. Magdalena Saláková, Ph.D.

RUSKO

NĚMECKO

Anglie, USA

Evropa mezi válkami

- hrozivá situace – 1. světová válka:
mohutný přetřes Evropy
- postupně:
nástup fašismu, hrozba 2. světové války
- umění ← otázky života a smrti

hudba:

- úsilí skladatelů o to, aby jejich díla sehrála **aktivní roli v boji proti smrtelnému nebezpečí** (někteří alespoň na dálku)
- **politická angažovanost** některých skladatelů

Evropa mezi válkami

Díla inspirovaná válečnou tematikou:

- Martinů: *Dvojkonzert, Lidice, Polní mše*
- Schoenberg: *Ten, který přežil Varšavu*
- Stravinskij: *Symfonie o třech větách*
- Honegger: *Jana z Arku na hranici, Symfonie č. 2 a 3*

- Prokofjev: *Symfonie č. 5, Vojna a mír*
- Šostakovič: *Symfonie č. 7 a č. 8*
- Hindemith: *Malíř Mathis*

Rusko

- Říjnová revoluce (1917) → změna hudby
- formalismus 20. let vytlačen **socialistickým realismem**, který usiluje podle marxisticko-leninské teorie odrazu skutečnosti v umění a hudbě o vyjádření citu prostředky **neoklasicismu**
- cíl hudby: **dosáhnout širokého ohlasu**
→ **populismus**

Dmitrij ŠOSTAKOVIČ

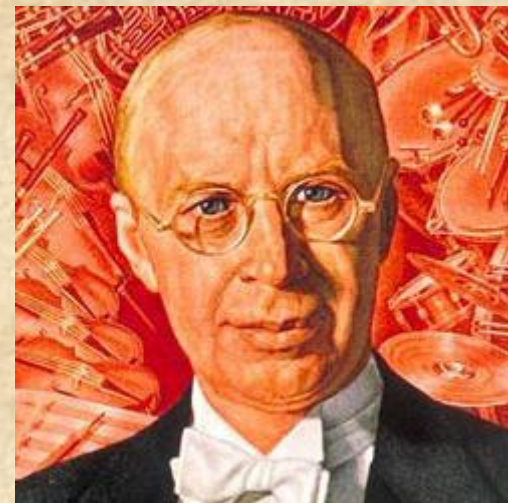
1906 – 1975

viz četba Ross, ukázka: [Leningradská](#)

Sergej PROKOFJEV

1891 – 1953

*viz četba
Ross*

ukázka:

[Péťa a vlk](#)

[Romeo](#)

Německo

- 1. svět. válka – odraz i na německém území
- nacionalismus → nacismus, fašismus

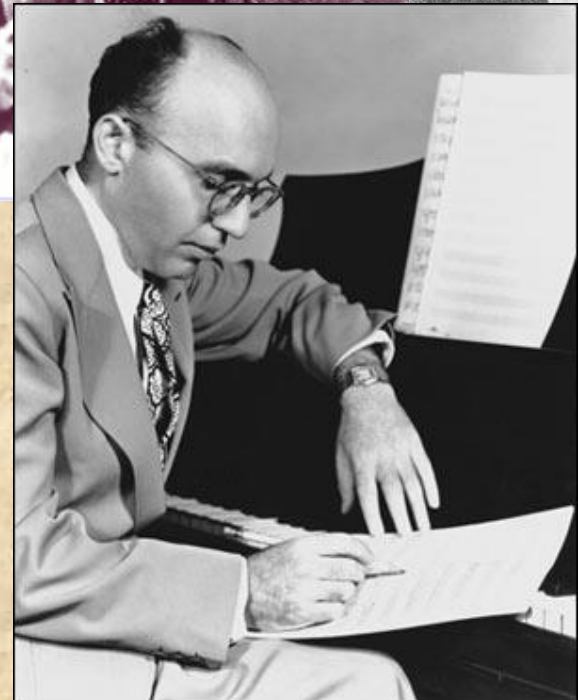
- ***Komorní koncerty k podpoře soudobé hudby***
  - Donaueschingen** (1921-26)
  - Baden-Baden** (1927-29)
- Carl Orff, Ernst Křenek
- Kurt Weill
- „postrach snobů“, provokativní zjev: Paul Hindemith

Kurt Weill (1900-1950)

Dreigroschenoper

Kurt Weill (1900-1950)

- vyrůstal v nábožensky založené židovské rodině
- zvláště vokální hudba a hudba pro divadlo (obdivován veřejností i např. A. Bergem, D. Milhaudem nebo I. Stravinskim)
- opera *Die Dreigroschenoper* (1928)
  - ve spolupráci s dramatikem B. Brechtem
  - přepracování *Žebrácké opery* Johna Gaye
  - nejslavnější píseň = hit své doby *Mackie Messer*

Und der Hai-fisch, der hat Zäh-ne, und die trägt er im Ge-sicht,
und Macheath der hat ein Mes-ser, doch das Mes-ser sieht man nicht.

Blues
(♩ = 66)
bas: c G c G c G c G d G d G c G
c G A E A E d A d A d G d G c G

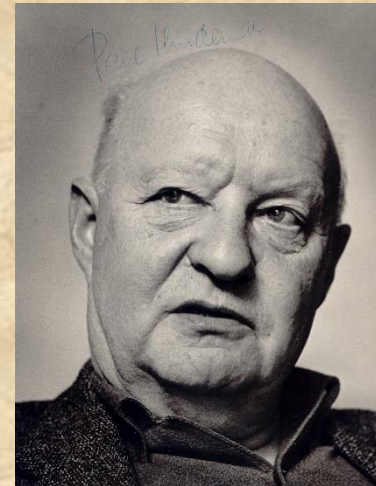
Kurt Weill (1900-1950)

- vyrůstal v nábožensky založené židovské rodině
- zvláště vokální hudba a hudba pro divadlo (obdivován veřejností i např. A. Bergem, D. Milhaudem nebo I. Stravinskim)
- opera *Die Dreigroschenoper* (1928)
  - ve spolupráci s dramatikem B. Brechtem
  - přepracování *Žebrácké opery* Johna Gaye
  - nejslavnější píseň = hit své doby *Mackie Messer*
  - spolupráce s Brechtem velmi úspěšná, nicméně umělci se rozešli v roce 1930 pravděpodobně kvůli rozdílnému politickému názoru
- březen 1933 – Weill opouští nacistické Německo (žid. původ!)
- nacisté později uvádění a rozšiřování jeho děl zakázali – Weillovo vrcholné dílo *Vzestup a pád města Mahagonny* (1929) neuvedeno

Kurt Weill (1900-1950)

- 1933: Paříž – vrcholný a nejznámější balet
Sedm smrtelných hříchů + Druhá symfonie
- 1935: emigrace do USA (zůstává až do smrti)
dlouholetý sen – USA v jeho pohledu: svoboda a správné místo pro život
rozhodnutí, že na svůj německý život zcela zapomene – práce napsané
v Německu ničí a s Němci ukončil veškeré (i písemné) styky – výjimka –
rodiče, kteří emigrovali do Izraele
- dílo vytvořené v USA často považováno za dílo nižší úrovně
než hudba vytvořena v Německu
- přesto je tato tvorba pro hudbu 20. století významná
- spolupráce s mnoha vlivnými spisovateli (např. Ira Gershwin)
- snaha objevit nový způsob, jak tvořit novou americkou operu
(komerčně i umělecky velice prospěšné)

Paul HINDEMITH (1895-1963)

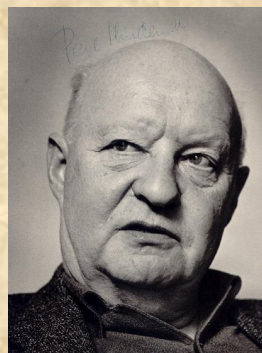
Paul HINDEMITH (1895-1963)

- německý skladatel, violista, dirigent a pedagog
- 1927: jmenován profesorem skladby na Státní vysoké hudební škole v Berlíně
- opera / symfonie *Malíř Mathis*
- 7 let po premiéře vyštván nacistickými ideology, kteří označili jeho tvorbu za „zvrhlé umění“
→ Hindemithovy skladby se nesmějí veřejně hrát, autor musel opustit SVHŠ = dán „na trvalou dovolenou“
- odchod do USA, trvale se poté usadil v Curychu
- poslední léta života - významné pocty - rytířem řádu „Pour le Mérite“ + Sibeliova cena

Paul HINDEMITH (1895-1963)

- mezník v životě i tvůrčí činnosti:
opera / v pozdější verzi třívětá symfonie „*Malíř Mathis*“
    - Osudy německého malíře Matthiase Grünewalda (asi 1470–1528)
    - odvěká otázka umělcova vztahu ke společnosti
    - hluboká mystická symbolika a vznešený spiritualismus
    - velký Hindemithův protest proti krutému německému fašistickému nacismu
  - díla v americké emigraci – s úctou reflektuje německou hudební historii (obdiv vůči C. M. von Weberovi)
- *Symfonické metamorfózy na témata C. M. Webera* (1943)
- „Heimweh“ neboli hommage německé romantické hudbě
  - humanistické ideály
  - asi nejpřístupnější Hindemithovo dílo
  - průzračnost a přehlednost
  - Weberova témata nezpracovává pouhým variačním způsobem, spíše „hindemithovské“ muzicírování ~ metamorfóza Weberova tématu

Mathis Der Maler

I. Andělský koncert úvod, první věta		II. Ukládání do hrobu velmi pomalu		III. Pokušení svatého Antonína pomalu, živě, Lauda Sion, Alleluja	
předehra k 1. obrazu		mezihra v 7. obrazu		úvod a 2. výstup v 6. obrazu	závěr opery

3 poz.: „Es sungen drei Engel“

t. 8 vla *pp* (kb., vla, 1. h. a vc. v oktávách)

C **Symfonie „Malíř Mathis“**, 1934, výstavba a citát písně

výstavba symfonie

užití v opeře, 1935

cantus firmus

Hindemith: Bach jako vzor, expresivita, kontrapunktika

Mathis Der Maler

Paul HINDEMITH (1895-1963)

- famózní hráč na violu a na violu d'amour
→ díla pro tyto nástroje
- kontrapunkt – „neobarokní“ dílo

LUDUS TONALIS

intervaly vzhledem k zákl. tónu C: 8 5 4 6⁺ 3⁺ 3⁻ 6⁻ 2⁺ 7⁻ 2⁻ 7⁺ 4⁺

základní tón řada 1

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Preludium
1. fuga in C, Lento
Interludium, Moderato
2. fuga in G, Allegro
Interludium, Pastorale
⋮
12. fuga in Fis, Molto tranquillo
Postludium, Solenne, rak preludia

■ volná forma ■ kp. forma

I. Lento
p

II. Allegro
mf

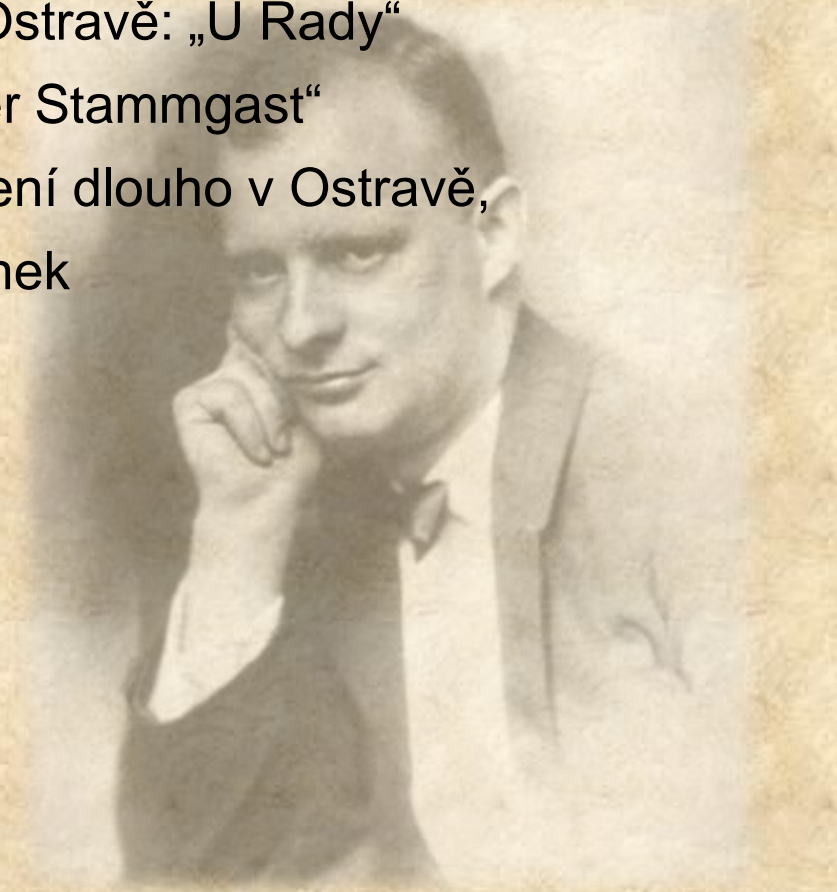
III. Andante
p

A Ludus tonalis, 1942, sled fug podle řady 1 (1938)

Paul HINDEMITH (1895-1963)

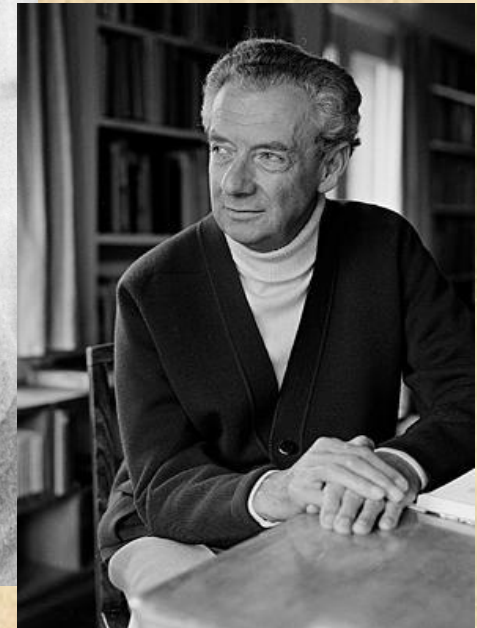
- opakovaně navštívil i Československo
  - oblíbená hospůdka v Ostravě: „U Rady“
  - považoval se za „Ostrauer Stammgast“
  - a proklamoval, že když není dlouho v Ostravě, ubývá mu červených krvinek

ANGLIE

Benjamin Britten (1913-1976)

Benjamin Britten (1913-1976)

- neoklasicismus, inspirace folklorem
- lehkost kompozice, racionální konstrukce
- obdivovatel ang. poezie – smysl pro zpěvnost jazyka
- levicová orientace + homosexualita = problém ve společnosti (viz samostatná kapitola v knize Zbývá jen hluk)

- *Simple Symphony* (1933)

- *Peter Grimes* (1945)

- *Průvodce mladého člověka orchestrem*

- *Mladý člověk poslouchá orchestr* (1945)

- *Albert Hering* (1947)

- *Válečné requiem* (1961)

USA

- vzájemný **vliv** Evropy a Ameriky
  - **změna** oproti 19. stol. – artificiální hudba dříve v zajetí trad. evropské hudby, nyní Amerika sama podnětem (!)
  - **emigrace** řady špičkových skladatelů
- pevné základy pro vznik vlastní novátorské tvorby
GERSHWIN, BERNSTEIN, COPLAND...

zdroj:

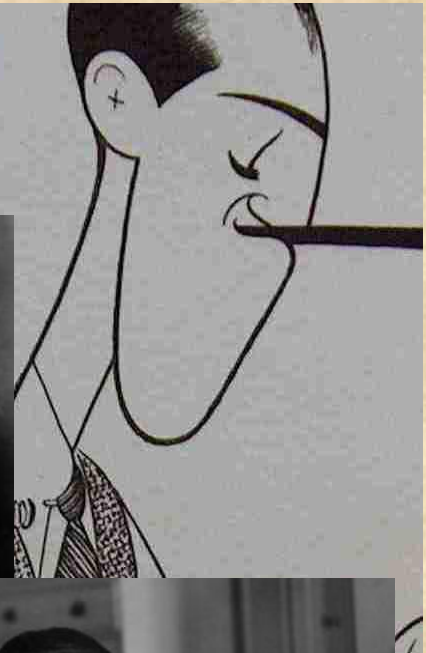
1. domácí kořeny:
prvky černošského a jihoamerického folkloru, jazz
2. evropské tradice a vývoj kompozičních technik

George Gershwin (1898-1937)

Porgy a Bess

I ve got Rhythm

Klavírní koncert F dur , Rhapsody

George Gershwin (1898-1937)

- většinu svých vokálních a scénických děl napsal společně se svým starším bratrem a textařem **Irou Gershwinem**
- komponoval klasickou hudbu i díla pro Broadway a pop. hudbu
- jeho hudba často využívána ve filmu i v televizi jako „jazzový motiv“
(mnozí z největších zpěváků jako Ella Fitzgeraldová, Frank Sinatra, Billie Holiday nebo Miles Davis je nahráli jako své neúspěšnější nahrávky)
- z velmi chudých poměrů – jeho rodiče sedm let před jeho narozením emigrovali do USA z Ruska → i přesto se stal jedním z nejvýznamnějších amerických skladatelů a jeho muzikály se dodnes s velkým úspěchem hrají po celém světě
- počátek kariéry - redaktor v hud. nakladatelství *Tin Pan Alley*
pracoval jako *song plugger* = *omílač* šlágrů
(díky tomu získal představu, s jakým druhem muziky lze prorazit)

George Gershwin (1898-1937)

Rapsodie v modrém (1924)

- v originále pro sólový klavír a jazzový orchestr
- dodnes patří k nejhranějším jazzovým skladbám nejen v Americe, ale i celém světě

Molto moderato

p *gliss.* *mf* *con licenza*

2 les. r. poz.

kb. pizz.

D G. Gershwin, *Rapsodie v modrém*, (1924), začátek, klarinetové sólo

antikvizující zvukový obraz

hlavní tóny

Gershwinův nápad / Grofého instrumentace

George Gershwin (1898-1937)

léta na Broadwayi (1924–1929), v té době mj. i

An American in Paris

- zavádí posluchače do ulic Paříže 20. let
- zkomponováno poté, co Gershwin navštívil hlavní město Francie

hollywoodská léta (1930–1937) – řada úspěchů

- asi největším zklamáním kariéry byla „Americká opera“, kterou uvedl jako *Porgy and Bess*
- zobrazení chudoby v ghettech, denního života a snů lidí žijících v nich
- v době po světové hospodářské krizi ale toto téma velmi otřáslu obyvateli USA, a tak byla opera krátce po svém uvedení stažena a přestala se hrát
- popularita až po smrti Gershwina
- některé skladby z této opery se dokázaly samy prosadit, např. *Bess You Is My Woman Now, Summertime a I Got Plenty of Nuttin'*

George Gershwin (1898-1937)

Porgy and Bess

ZÁVĚREČNÉ ZAMYŠLENÍ

- *Co spojuje jednotlivé autory?*
- *V čem jsou jejich osudy podobné, v čem naopak jiné?*
- *Kdo se snažil vždy zůstat nezávislý a doplatil na to?*

- *Jak se Sovětský svaz odvděčil Prokofjevovi za jeho snahy?*
- *Jakou pozici měl Hindemith? Čím je provokativní dílo Malíř Mathis?*
- *Která dvě díla můžete dobře použít ve výuce pro děti? (Prokofjev a Britten?)*

- *Co mě na této kapitole nejvíce zaujalo? Co mi vadí, co mě dráždí jako nespravedlnost?*
- *Kde je hranice mezi kulturním a politickým angažná?*
- *Která z dnes zmiňovaných osobností mi je nejsympatičtější?*

PŘÍŠTÍ PŘEDNÁŠKA:

HUDBA

PO ROCE 1945

LITERATURA

- Alex Ross: *Zbývá jen hluk*, Argo / Dokořán 2011
  - Nad'a Hrčková: *Dějiny hudby VI.*, IKAR 2006
  - monografie o jednotlivých autorech
  - slovníková hesla (New Grove, MGG apod.)
-
- Jaroslav Smolka a kol., *Dějiny hudby*, Brno 2001
  - Ulrich Michels, *Encyklopedický atlas hudby*, Praha 2000